Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vesihuoltolain muuttamisesta (HE 40/2025 vp)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta, 27.5.2025

Lainsäädäntöneuvos Vilja Klemola, MMM

Lakimuutosten tausta

Taustalla

- Orpon hallitusohjelma (6.6): Vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä
- Eduskunnan Vesi on meidän -päätös (EK 26/2021 vp – KAA 2/2020 vp)
- Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelma (Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 2021:7)

Vesihuoltolain muutoksia

- Vesi on meidän -sääntely (uusi 4 c–e §)
- Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos (3 §)
- Toiminta-alueet (7, 8, 8 a ja 8 b §) ja liittämisvelvollisuuden (10 ja 11 §) muutokset
- Lain suunnittelujärjestelmän muutokset
- Vesihuoltolaitokset ja perustuslain 124 §
- Muuta

Vesihuoltolain uudistaminen

Vesi on Meidän

Vesihuollon myyntikielto turvaa veden kaikille.

Maa- ja metsätalousministeriö

Kunta ei saa myydä vesihuollon omistustaan yksityisille toimijoille.

Säädös
- takaa huoltovarmuuden
- varmistaa julkisen määräysvallan
- turvaa vedensaannin
- ehkäisee kielteisiä ympäristövaikutuksia

Myyntikielto koskee kuntien

- ✕ vesihuolto-laitoksia
- ✕ tukkuvesihuolto-laitoksia
- ✕ vesihuolto-omaisuutta

Vesihuollon kustannukset katetaan asiakasmaksuilla.

Vesihuolto-osuuskunnat ovat mahdollisia jatkossakin.

Vesi on meidän -sääntely (4 c–e §)

- Eduskunnan päätös KAA 2/2020 vp, MmVM 11/2021 vp, EK 26/2021 vp
- Laissa säädettäisiin että:
  - Kunta ei saisi luopua vesihuoltoon kohdistuvasta omistuksestaan
  - Lain voimaantulon jälkeen saisi perustaa vain kokonaan kunnan omistuksessa olevia vesihuoltolaitoksia ja tukkuvesihuoltolaitoksia sekä asiakasomisteisia vesihuolto-osuuskuntia
  - Kokonaan kunnan omistuksessa tai kunnan määräysvallassa olevan laitoksen vesihuolto-omaisuus tulisi säilyttää laitoksen omistuksessa, uusi omaisuus laitoksen omistamaa
  - Kunnalla olisi etuosto-oikeus alueellaan sijaitsevan vesihuoltolaitoksen, tukkuvesihuoltolaitoksen tai vesihuolto-omaisuuden myyntitilanteessa
  - Lain voimaantulon jälkeen perustettua asiakasomisteista vesihuolto-osuuskuntaa tai sen omaisuutta saisi myydä vain kunnalle, kunnan omistuksessa olevalle laitokselle tai toiselle asiakasomisteiselle vesihuolto-osuuskunnalle

Vesihuoltolain uudistaminen

Vesi on Meidän

Jatkossa kunnat eivät saa luopua vesihuollon omistuksestaan.

Maa- ja metsätalousministeriö

Ensimmäinen

yksimielisenä ja neljäs koskaan hyväksytty kansalaisaloite.

Vesihuollon toiminta turvataan ja vesivarat pidetään kansallisissa käsissä.

Suomessa on yhteensä

1134

vesihuoltolaitosta 309 kunnassa

Keskitetyn vesihuollon järjestämisvastuu on aina kunnilla. Tämä on osa huoltovarmuutta.

Osuuskuntatoiminta on jatkossakin mahdollista. Muita uusia yksityisiä vesihuoltolaitoksia ei voida enää perustaa.

Kunnilla on etuosto-oikeus nykyisten yksityisten vesihuoltolaitosten kaupoissa.

Vesihuoltolaitoksen määritelmän muutos (3 §)

- Vesihuoltolaitoksen määritelmä yhdenmukaistettaisiin terveydensuojelulain talousvettä toimittavan laitoksen määritelmän kanssa
- Jatkossa vesihuoltolaitoksella tarkoitettaisiin laitosta, joka:
  - Huolehtii yhdyskunnan vesihuollosta JA
  - Toimittaa vettä talousvetenä käytettäväksi vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilön tarpeisiin taikka vastaanottaa jätevettä vähintään 10 kuutiometriä vuorokaudessa tai vähintään 50 henkilöltä
- Eli: vesihuoltolain mukaisen vesihuoltolaitoksen määritelmä erotettaisiin toiminta-alueesta → myös ne kokorajan ylittävät laitokset, joilla ei ole kunnan vahvistamaa toiminta-aluetta, olisivat jatkossa lain mukaisia vesihuoltolaitoksia (vastaavasti kuin ennen vuotta 2014)

Toiminta-alueet (7, 8, 8 a ja 8b §)

- Toiminta-alueiden säännöllinen päivittäminen
- Kunnan velvollisuus arvioida jokaisen alueellaan sijaitsevan vesihuoltolaitoksen osalta onko laitokselle tarve määritellä toiminta-alue
- Toiminta-alueen hyväksymisedellytyksiä koskevaa uutta sääntelyä
- Toiminta-alueen supistamisen ja kokonaan lakkauttamisen edellytykset
  - Vesihuoltotarpeiden muutos, joka johtanut laitoksen toimintaedellytysten olennaiseen heikentymiseen, TAI
  - Toiminta-aluepäätöksen perusteet osoittautuneet olennaisesti virheellisiksi

  →Vesihuollon turvaaminen supistamis- ja lakkauttamistilanteessa

Liittämisvelvollisuuden muutokset (10 ja 11 §)

- Vahvistettaisiin sitä pääsääntöä, että toiminta-alueella oleva kiinteistö tulee liittää laitoksen talousvesi- ja jätevesiviemäriverkostoon → riippumatta siitä, onko kiinteistö taajamassa vai sen ulkopuolella
  - Kuivakäymälöitä koskeva poikkeus säilyisi laissa → jos kiinteistöllä pelkkä kuivakäymälä, ei tarvetta liittää jätevesiviemäriin
  - Huom!: siirtymäsäännöksin varmistetaan, että liittämisvelvollisuuden muutokset taajaman ulkopuolella tulevat voimaan vasta toiminta-aluepäätöksen päivityksen jälkeen → kunta voi rajata sellaiset taajaman ulkopuoliset alueet, joita ei ole tarkoituksenmukaista saattaa keskitetyn vesihuollon piiriin toiminta-alueen ulkopuolelle
- Vapautusmahdollisuus jatkossakin olemassa
  - Edellytykset: erityisen syyn aiheuttama kohtuuttomuus (= poikkeuksellisen korkeat kustannukset) + laitoksen toimintaedellytykset eivät merkittävästi vaarannu + kiinteistökohtainen järjestelmä ympäristönsuojelulain (jätevedet) ja terveydensuojelulain (talousvesi) mukainen
  - Lisäksi kiinteistön omistajan tai haltijan henkilökohtaiset olosuhteet (sosiaaliset suoritusesteet) huomioiva harkinnanvarainen vapautusmahdollisuus niille alueille, joissa liittämisvelvollisuus muuttuu

Vesihuoltolain uudistaminen

Yhdessä tehokkaammin

Maa- ja metsätalousministeriö

Liittämisvelvollisuuden muutoksella parannetaan vesihuoltolaitosten toimintaedellytyksiä.

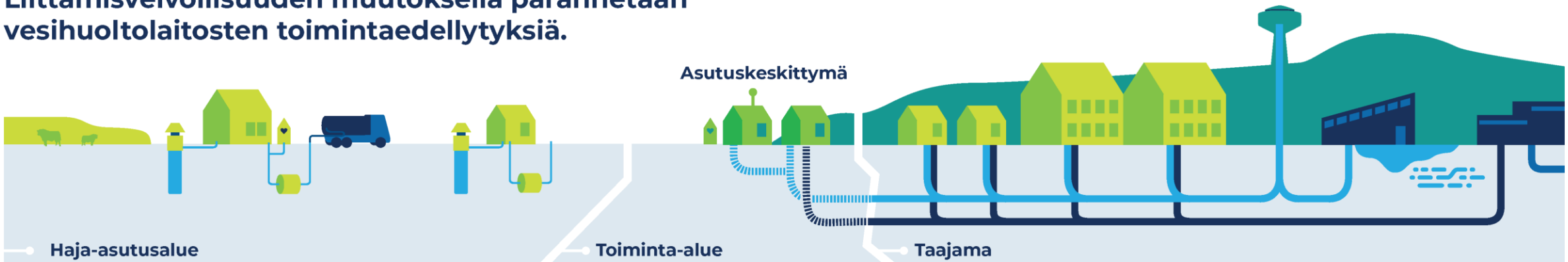

Kunnan tulee tarkistaa toiminta-alueet **5 vuoden** sisällä lain voimaantulosta.

Tästä **4 vuoden** kuluttua liittämisvelvollisuus taajamien ulkopuolella tulee voimaan.

Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella kiinteistöjen tulee lähtökohtaisesti liittyä vesihuoltoverkostoon. Vesihuoltolaitos tuottaa kiinteistöille vesihuolto-palvelut toiminta-alueella.

Toiminta-alue on kunnan rajaama alue, jolla vesihuoltopalvelut järjestetään keskitetysti.

Toiminta-alueet rajataan taajamiin ja asutuskeskittymiin. Keskitettyä vesihuoltoa on myös toiminta-alueiden ulkopuolella.

PL 124 §: vesihuoltolaitosten julkiset hallintotehtävät

- Oikeusministeriön lausuntopalaute: tulisi tarkastella vesihuoltolaitosten asemaa PL 124 §:n kannalta
  - Tulkinta: vesihuoltolaitokset hoitavat julkista hallintotehtävää kunnan vahvistamalla toiminta-alueella huolehtiessaan vesihuollosta
    - Kunta siirtää tehtävän lain nojalla toiminta-aluepäätöksellä
- Vesihuoltolaitokset eivät käytä julkista valtaa, vaan laitosten julkinen hallintotehtävä (= 9 §:n mukainen vesihuollosta huolehtiminen toiminta-alueella) on ainoastaan tosiasiallista hallintotoimintaa

  → Rikosoikeudellinen virkavastuu ulotetaan julkista hallintotehtävää hoitavaan vesihuoltolaitoksen henkilöstöön pois lukien asiakasomisteiset vesihuolto-osuuskunnat (9 §)

  →Hallinnon yleislakien soveltamisen merkitys marginaalinen tosiasiallisessa hallintotoiminnassa, käytännössä ainoastaan hallintolain hyvän hallinnon periaatteet tulevat sovellettaviksi
- Voimassa olevan lain mukaisesti vesihuoltolaitoksen ja sen asiakkaan suhde säilyy yksityisoikeudellisena

Suunnittelujärjestelmän muutokset

- Kunnalle velvoite laatia vesihuoltosuunnitelma (5 a §)
- Vesihuoltolaitoksille velvollisuus laatia omaisuudenhallintasuunnitelma (9 a §)
  - Tarkoituksena varmistaa, että:
    - Laitos kykenee huolehtimaan vesihuollosta ja vastaamaan toimintavarmuudesta
    - Kustannuskattavuuden periaate toteutuisi vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallinnassa
- Vesihuoltolaitoksen varautumissuunnitteluun liittyviä tarkennuksia ja lisäedellytyksiä (15, 15 a ja 15 b §)
- Vesihuollon alueellinen yleissuunnittelu (5 §)

Vesihuoltolain uudistaminen

Korjausvelka

Vesihuollon omaisuudenhallintaan suunnitelmallisuutta

Maa- ja metsätalousministeriö

Keskeisenä tavoitteena on turvata puhtaan juomaveden tuotanto ja jätevesien käsittely sekä estää vesimaksujen kohtuuton nousu.

Arvio vedenjakeluverkoston saneeraustarpeesta *
Putkien käyttöikä
on noin 50 vuotta.

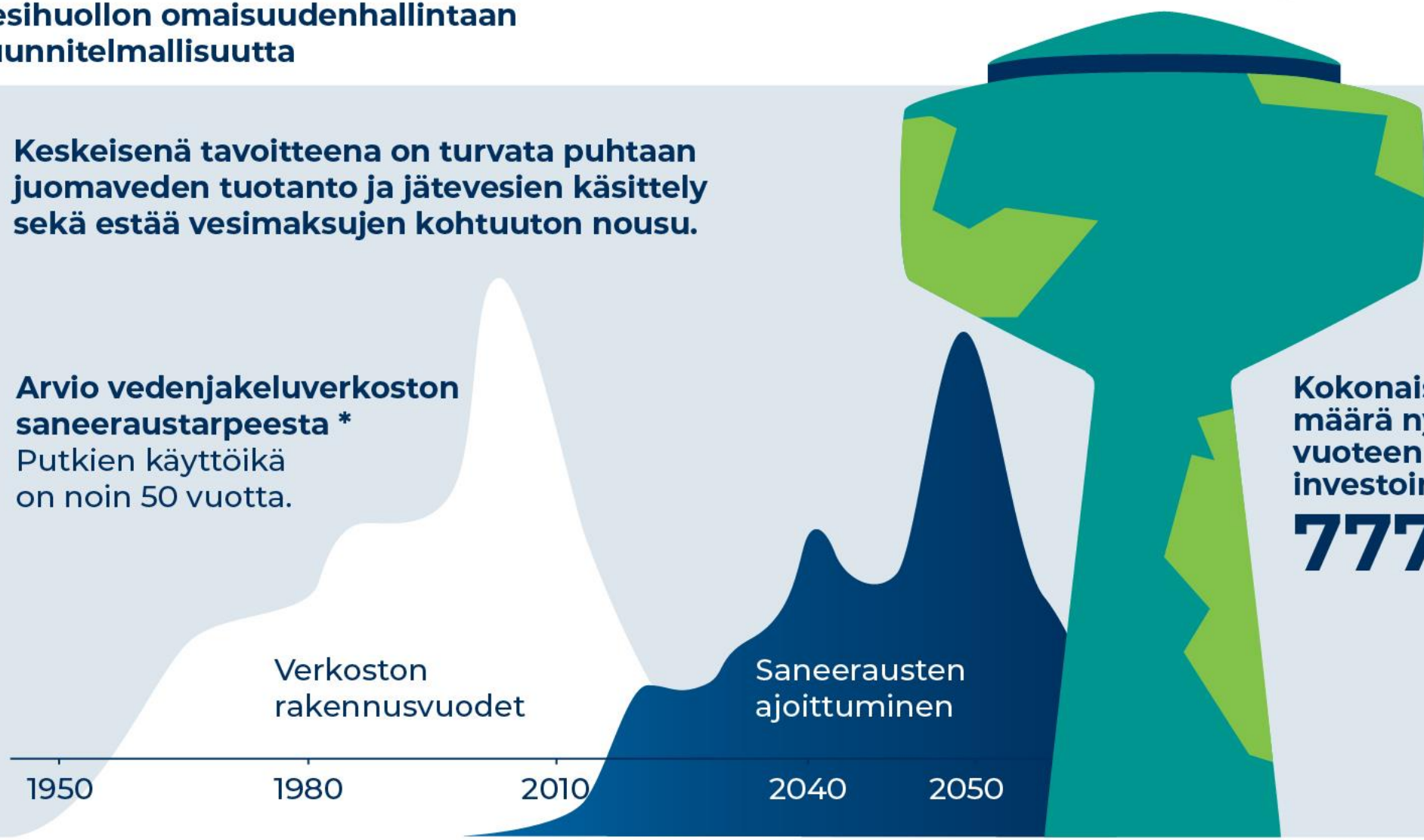

Kokonaisinvestointien määrä nyt 400 M€/vuosi, vuoteen 2040 mennessä investointien on oltava

777 M€ ** **/Vuosi**

*Tulevaisuuden kestävä vesihuolto – ennakointi, ohjaus ja järjestäminen. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 56/2018.

**Vesihuollon investointitarpeet vuoteen 2040. Vesilaitosyhdistys nro 63, 2020.

Muuta

- Maksut (18 ja 19 §)
  - Perusmaksu pakolliseksi
  - Kustannusvastaavuuden periaatteen vahvistaminen
    - Maksujen tasapuolisuus, kohtuullisuus ja riittävyys uus- ja korjausinvestointien kattamiseen edellytyksenä omistajatuloutukselle
- Puolustusvoimien vesihuoltotoiminnan rajaaminen lain soveltamisalan ulkopuolelle (2 §)
- Muita päivityksiä ja selkeytyksiä
  - Mm. valvontaviranomaisten valvontatoimivalta, muutoksenhakusäännöstö, viranomaisten tiedonsaanti- ja tarkastusoikeus
- Lisäksi annettaisiin asetustasoista sääntelyä mm. kunnan vesihuoltosuunnitelman sekä vesihuoltolaitoksen omaisuudenhallintasuunnitelman ja varautumissuunnitelman sisällöstä